

Ds. E.J. Veldman

Tobit 1: 2 en 16 – 20, Lucas 7: 11 – 17

I

De doden begraven is het zevende werk van barmhartigheid. Het wordt niet genoemd door de koning van de eindtijd in het evangelieverhaal over het laatste oordeel. Hij deelde de ervaring van honger en dorst, van het naakte bestaan en vluchteling zijn, van ziekte en gevangenschap. Maar hij zegt niet: 'Ik ging dood en jullie hebben mij begraven.' Wat dan te denken van Josef uit Arimatea die zijn nek uitstak en een vervloekte gekruisigde een fatsoenlijk graf gaf? Wat te denken van de vrouwen die zijn lichaam verzorgden en het zo de waardigheid teruggaven die het wreed was ontnomen?

De doden begraven hoort gewoon thuis in het rijtje van de werken van barmhartigheid, vond men al in de 4e eeuw. En dat vinden we nog steeds. Hoe helend was de wijze waarop de stoffelijke overschotten van rampvlucht MH17 uitgeleide werden gedaan. Dat wrede stomme ongeluk boven een gebied waar je nog niet dood gevonden wenst te worden, werd een stukje eigen gemaakt in de respectvolle zorg voor de gedoden.

In de grote steden van ons land komt het steeds vaker voor dat mensen in eenzaamheid sterven, zonder dat er iemand is die om hen treurt. Dat er stadsdichters zijn en troubadours die in zo'n geval de laatste eer bewijzen, daar springt je hart van op. Ik weet uit ervaring hoe kostbaar het is om met een enkel mens achter een kist te lopen – ijl en onvergetelijk. Elk woord dat dan gesproken wordt, krijgt een lading die je er zelf niet aan geeft. Het is alsof de Schepper het overneemt en in het woest en ledig roept: Licht! En het licht wordt geboren. De dode begraven wordt dan het tegenover van over en uit en zand erover. Ja, dit werk hoort thuis tussen de werken van barmhartigheid.

Hoe verschrikkelijk is het om een dode alleen te moeten laten, zoals mensen dat vandaag moeten in gebieden waar het Ebola-virus om zich heen grijpt. Iemand sterft op straat en jij moet wachten tot de hulpverleners komen die geheel in plastic zijn gehuld. Zij moeten de dode isoleren. Dat staat haaks op alles wat de mens sinds mensenheugenis gedaan heeft: de doden verzorgen en begraven, hen omringen met rituelen die een blijvende band tot uitdrukking brengen. Je bent niet weg. 'Those we loved but lost, are no longer where they were, but are always where we are' ('Onze geliefden die we verloren zijn niet langer waar ze waren, maar ze zijn altijd waar wij zijn') Alles wat we verder nog aan geloofsvoorstellingen hebben gebouwd, is uit die blijvende band geboren.

Om die band te verbreken en de nabestaanden lam te leggen, lieten machthebbers de lichamen van de overwonnenen liggen langs de straat. Of ze hingen ten toon in de bomen en aan de muren van een stad. En o wee als iemand het lef had om zo'n dode te begraven. Dan hing je zelf ook. Over die daad van verzet tegen de onmenselijkheid gaat het in de lezing uit Tobit: 'Ik haalde hun lichamen heimelijk weg en begroef ze.' (Tobit 1:18) Op dit verhaal is het zevende werk van barmhartigheid gebouwd.

II

Het is wel goed om ons daarvan rekenschap te geven, dat in dit werk van barmhartigheid verzet zit tegen de onmenselijkheid. Niet elke begrafenis is het zelfde. Lees je het verhaal over de begrafenis van aartsvader Abraham, dan is het alsof een hemelse vrede op je neerdaalt. Hij wordt verenigd met zijn voorouders. Isaak en Ismaël begraven hem in een eigen graf in de grot van Machpela. Het is mooi geweest. Van Isaak zal later gezegd worden dat hij stierf, oud en verzadigd van de dagen.

De ene begrafenis is de andere niet. Dat snappen wij wel. De ene keer vier je bijna het leven, ook al is daar natuurlijk die zachte droefheid om die liefste die er niet meer is. Maar de dankbaarheid overheerst. De andere keer voelt het alsof je hart uit je lijf wordt gerukt en erop gestampt wordt voor je het terug krijgt. Het is niet te doen.

In de bijbel ligt de grens tussen leven en dood niet bij het levenseinde van een mens. Midden in het leven kun je een ander de dood aandoen door haar haar waardigheid te ontnemen en het recht op toekomst te ontzeggen. Uit die dood is Israël weg geroepen. Om het anders te doen dan de volken. Om de wees en de weduwe te beschermen en de vreemdeling een veilige haven te bieden. Om niet te buigen voor de goden

maar om het leven een lofzang te laten zijn op de Eeuwige, de Bevrijder. Aan het eind van zijn leven zegt Mozes: 'Ik roep vandaag hemel en aarde als getuigen op: u staat voor de keuze tussen leven en dood, tussen zegen en vloek. Kies voor het leven door de Eeuwige, uw God lief te hebben, hem te gehoorzamen en toegedaan te blijven.' (Deut. 30:19 e.v.)

Wat Tobit doet door de lijken heimelijk weg te nemen en te begraven, dat is: kiezen voor het leven. Hij ontzegt koning Salmanassar zijn goddelijke status. Hij buigt niet voor de machten die mensen hun waardigheid ontnemen. Hij kiest voor het leven ook al kost het hem ook zijn kop. Dat klinkt tamelijk tegenstrijdig. Maar het heeft alles te maken met de bijbelse visie op de dood. Die is er niet pas aan het einde van een mensenleven. De dood maakt zich breed waar de menselijkheid wordt geschonden. En het leven toont zich in het verzet daartegen. Waar de hongerige de maaltijd wordt gegund en de dorstige een beker koud water; waar de naakte wordt gekleed en de vluchteling gehuisvest; waar de zieken en gevangenen worden opgezocht en de gedoden de laatste eer wordt bewezen, daar is het leven! Wie kiest voor het leven, zal leven ook al is hij gestorven.

Het geloof in een leven na dit leven zit in bijna alle culturen. En soms wordt dit geloof ook in de kerk als het hoogste goed gezien. Ten onrechte. We leven uit God en we leven in Christus. Niet dan pas, maar nu al. Zoals bij een overlijdensafkondiging in het midden van de gemeente met regelmaat de woorden van de apostel Paulus klinken: 'Niemand van ons leeft voor zichzelf en niemand van ons sterft voor zichzelf. Zolang wij leven, leven we voor de Heer; en wanneer wij sterven, sterven wij voor de Heer. Dus of we nu leven of sterven, we zijn altijd van de Heer.' (Romeinen 14:7 e.v.). En dat is echt iets anders dan de voorstellingswereld die wij sinds mensenheugenis delen met andere culturen over een leven na dit leven. We zijn religieuze dieren, maar dat is toch niet het zelfde als een gelovige willen zijn.

III

Hoog tijd om het evangelie te horen. Er is een uitvaart aan de gang in een stadje dat Na'in heet. Ik heb dit verhaal gekozen omdat het hier niet gaat om een uitvaart waar een mens vrede mee heeft. Er is een jongetje gestorven: de enige zoon van zijn moeder en zij was een weduwe. Niks: oud en verzaaid van de dagen. Hartverscheurend jong. Er is veel volk op de been. Het gaat om meer dan een poging tot meeleven of zelf klaar komen met dit ongerijmde. Ik lees er ook een voornemen in om deze vrouw niet te laten vallen, die met het verlies van haar zoontje ook haar toekomst op het spel ziet staan.

Een weduwe was economisch ongelooflijk kwetsbaar. Daarnaast werd haar bestaan ondergraven door het volksgeloof dat overal en altijd het zelfde is: Misschien heeft God haar wel gestraft door haar de jongen af te nemen. Die ondertoon spreekt zwijgend mee, ook bij mensen met de beste bedoelingen. Ongeneeslijk religieus zijn we nu eenmaal. Het volk staat klaar achter de baar om hun werk van barmhartigheid te doen: de dode begraven en straks, als het nodig is, de hongerige voeden. Maar toch, hoe groot is niet de kans dat deze moeder straks alleen staat als het leven zich herneemt en de ijzeren wetmatigheden hun werk weer doen.

Zo wringt een zwarte stoet zich door de stadspoort, op weg naar de begraafplaats. Hoe inspirerend de afscheidswaarden van Mozes ook waren: 'Je staat voor de keuze van leven en dood. Kies dan het leven!', vandaag lijkt er weinig te kiezen. De weg komt vanzelf uit op de begraafplaats. Waar is de keuze tussen leven en dood?

Net buiten de poort stuit de zwarte stoet op de witte stoet met Jezus voorop. Het is de witte stoet van Pasen. Want dit is een paasverhaal en niet een verhaal over toen en daar om je hoofd over te breken over vragen als: 'Hoe kan dat nou, een dode die gaat leven?' of 'Was Jezus er nu ook nog maar?' U denkt te klein. Hij is hier zoals hij er daar was. En hij zal er morgen zijn. Want dit is een paasverhaal. Dit is het verhaal van de Opstandingskerk dat gisteren, vandaag en morgen omvat. O, weer zo'n dominee die niet gelooft dat het toen en daar echt gebeurde? Nee, hier staat een dienaar van het woord die gelooft dat het nu waar is én morgen én gisteren. Hier staat een dominee die uit de zwarte stoet gehaald wordt met zijn denken en doen, begrensd door de weg naar de begraafplaats. Wie zich daarin ophoudt (en wie doet dat niet) kan niet over zijn schaduw heen springen. Wie zich daarin ophoudt en zichzelf serieus neemt moet wel zeggen: 'Nee, dit kan niet!' of zeggen: 'Ja, dat was eenmalig, toen en daar, omdat Jezus er bij was.'

Ik zou u willen adviseren om uzelf zeer serieus te nemen in die zwarte stoet, bezig met het goede werk van een dode begraven. Neem uw verdriet serieus. Neem uw verstand serieus. En laat u niks aanleunen dat nergens op slaat. Neem uzelf serieus tot u door God op ongedachte wijze serieus genomen wordt. Hij haalt u

vandaag uit de zwarte stoet. Hij neemt u mee in de witte stoet en hij keert uw gelaat naar morgen. Dat is het hrote gegeven van de Opstandingskerk. Dat is wat met u meegaat als u volgend jaar de deur achter u dichttrekt en naar de Ontmoetingskerk gaat. Opstandingskerk, dat blijft U.

Want we geloven niet in een God uit de hoogte. We geloven niet in een duvel uit een doosje. De Opstandingskerk gelooft in Christus die zijn hand op de baar legt en de zwarte stoet stil legt. Christus, die de dood van binnenuit kent en met God leeft en regeert tot in de eeuwen der eeuwen. Dit verhaal is liturgie. Dit verhaal is wat wij vieren. Jij wordt in de witte stoet gehaald met je dubbelhartigheid en met je ongeloof. Hier wordt niet gevraagd hoe religieus je bent. Hier wordt gezien hoe moe je bent.

IV

En elke keer gebeurt het weer als jij in de zwarte stoet gaat, onderweg naar nergens heen. Elk keer overkomt het je opnieuw dat je tegen Christus op botst en hij je gelaat naar morgen keert. Dat heeft niets te maken met hardleers zijn (ook al bent u dat vast ook). Het heeft te maken met het spanningsveld waarin de kerk leeft, tussen het oude en het nieuwe. Je kunt je niet onttrekken aan de wereld waarin je leeft. Je moet het niet eens willen. Je maakt er onderdeel van uit. En ondertussen vier je met elkaar, elke zondag weer, hoe je in de witte stoet wordt getrokken door Christus zelf.

Blijf ze doen: de werken van barmhartigheid. Want er zit toekomst in ondanks alles, dankzij hem die ons tegemoet komt.

Amen